

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 64.

Fylke: Vestfold

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Tjøme

Emne: Død og begravelse.

Bygdelag: Fræser

Oppskr. av: Olga Krüge

Gard: Nass

(adresse): Fræser

G.nr. 29. Br.nr. 2.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Draarsaker:

1. Kattugler var det uelykke og død. Den ein jo, Kle-
mitt, som folk mente betød at en skulle klides hvit
akbra dø. Fris skjara skulet skulet var en lå
syk, var det is over varsel. Det fortelles om klinge
sjøstøter som er tråk for dødsbud fra sjøen, rardige.
Om kene hadde sett en hånd streke over ryggen,
fai hui fikk dødsbud fra mannen.

2. Nei

3. Nei

4. Man mente enkelte mennesker var syneki og
kunne si hvem skulle dø. De kunne se vedkommens
des likferd.

5. Jeg har hørt at liss farbaker den døde straks.

6. De syke fai ofte marlyst og apiree fai de døe.
Fris den syke begynner å rappe i sengekanten, er
døden nær.

Dødsleiet:

7. Nei.

8. Nei

9. Nei - Ja, åpne vinduet for å fai bedre luft.

10. Ja.

11. Det ble stes til et aker faran sengen, et bord

2

med hvidt duk og i lys. Presten måtte man selv
henke. Efter at presten hadde påført sig prestedrækten
farrettes han nedreder efter ritualet. Dette kaldes
"a meddele", og ofte ble andre i huset meddelte som
lidig.

12 Ja, gamle i nabolaget.

13 Ofte bestemte folk hvilke klæder skulle påføres, de
hadde klæderne liggende færdige. De bestemte også
om det skulle være begravning med begravelse, om det
skulle være iksmykning, noen præst og kraner.

Tiden mellem dødsfaldet og begravelsen:

14. Løse inn, støkke, fikh gå hjem, slippe, flykte.

15. En djar undernesen og et speil for minnen.

16. Har trukt om skinnede, men ikke her.

17. Ja

18. Ja, begge dele.

19. Ja, naboe, allet og renner, og flagg kist på halskany.

20. En mabo gikk med dødsbude.

21. Nei.

22. Stanset klokken, hengte hvitt fuc vindst, fjernet
overflødig ting, så dødsvardelet ble så somt som mulig.

23. Nei liket var holdt, ca et par timer.

24. Liket ble lagt tværet, eks. på et benkeloket med
lakken over og under.

25. Nei.

26. "A ligge på liket" er a ligge på benken efter at
liket er allet.

27. Ja.

28. Nei

29. -

30. Et par timer efter.

31. Et par eldre koner.

32. Understø og kronpue.

33. Ja.

34. Ja.

35. Ja.

36. Ja

37. Nei.

Likklaar:

38. Legge den døde bakt.

39. Likklaar.

40. Anminnelige baken, også gamle leilbaken ble lagt over og under, de kalles likbaken. Min bestemor døde en sommer det var svært varmt, og hennes bein ble vinnvasket i et særlig lakem, som hver morgen ble dypet i karboloppløsning, og en bein med is sto i varsel. For sündet ble spikert flere lag reilduk.

41. Nei

42. Bare undertøy

43. Mange hadde undertøy og strømper liggende. Det var kommsom sørget for det, og til seg selv hadde hun linnet, vaskelinge, undertøy og strømper, alt hvitt.

44. Nei, mest av barret.

45. Strømper, hvite av bomull.

45. Nei.

47. De eldste hadde hvite vaskelapper.

48. Nei.

49. Nei

50. Det var blonder og broderi på klærne.

51. Min bestefar som døde omkr. 1890 hadde kjøpt likbøye utkjøpt for ombakklær og teppe over kisten. Klærne var av bomull og silke, teppet, hodepute, håndpute av silke.

52. Nei bli det likbøye kjøpt, og det var papir.

53. Teppet ble kaldt drøp.

54. Nei

55. Nei.

56. Man sa at sakter ble bakte ved berøring med endel.

57. Nei

58. Noen hadde nok kirken ferdig, men i alminnelighet
ble den snekket av en snekker, men bebeforende
hadde kjøpt kiste.

59. ?

60. Nei, spenge langs ridene eller håndtak.

61. Noen snekker i bygden.

62. Sært, farven var vel laget av tjinnok, og kisten
var dekket med ^{knuste} ~~surt~~ kull.

63. Omkring 1900.

64. Nei.

65. Fjordeparr

66. Firkant var fylt med treull.

67. Fjorde kiste, kjøpt ferdig.

68. Sist gebire.

69. Nei.

70. Fyntet med solrkass

71. Nei

72. Den døde fikk blomster i de fallede hendene.

73. Nei.

74. De varmule var kilsede.

75. Nei.

76. F bestestuen.

77. Hele stuen ble kladd med laker, speil, sofaer,
bord, vinduer ble dekket med hvitt, men gjenst
var bart. Kasser av efoy, grønnmyk eller annet
grønt ble hengt opp, og lys på hver side av kisten.
Lampelys måtte ikke brukes, derfor ble keruelampe
også dekket.

78. F tilfelle kisten ble satt på låren, ble låren pyntet
som bestestuen med hvitt og grønt.

79. Her bruktes i underkanten tekst, laget av sildelak, og
pyntet innvendig med hvitt og grønt. Flagg kunne
danne tekst.

80. Ja.

81. På begravesdager ble det stridd trukket bar

eller bræk fra døren og bær over tærnet.

82. Ja.

83. En drik (molkleder) var anbrakt, men skikket det, ble lokket lagt på får Jack korre.

84. Den ble kjøpt sammen med liketøjet. Den var av tynt tøy eller rike med blodet, men mange brukte nok får en liten suriet (salnet).

85. Molkleder.

86. Ja.

87. Tjone gikk gravkapell 1829 og fra 1940.

88. Nu raker og stilles liket som får. Neste dag kommer likbil fra Torsberg med kiste, liktøy og aal tilbehør. En dame følger gjerne med, og hun og sjåføren legger den døde i kisten, pynter med blomster og kjører straks til kapellet. En liten andekt i hjemmet eller kapellet.

Surg:

89. Ja.

90. Ingen allkapelighet brukt i hjemmet eller borte.

91. Sårgetiden varke 1 år.

92. Fåke feste, farholde ryrolig.

93. Alle var sårkledd med begravelsen, og sårketen var sårkledd hele sårgeåret.

94. Lomst sårgeflur på kisten.

95. Nei.

96. Nei.

97. Nei.

Synge ut liket:

98. Likføden har færga på hvitkorsvornhet dag.

99. Begravelse, jarafeste, bierke.

100. Når den døde ble båret ut av huset, gikk færd den som sang liket ut, laer eller klokke, så 2 unge piker med brennende lys, så barer med kisten.

101. Nei. Lokket ble skridd på kisten får presten begynte å tale.

102. Liansene var oplyst på lokket. Hvis den døde ikke ønsket kronen, ble kisten dekket med flagget.
103. Kandelaber eller lysestaker ble plassert på ryggen eller barm på hoven side av kisten oppre ved hodet.
104. Eftersom man hadde råd.
- 105-106 2 unge piker tok lysene og bar foran kisten når den ble båret ut.
107. Til rognen eller skiden hvor kisten ble plassert.
108. Bar dem inn i huset.
109. Nei.
- 110-111 Fingerring hos oss.
112. Nei.
113. Longsommere enn andre salmer.
- 114-115 Ja, kom han ruse kils kide den dag den døde berings på kapellet, men siden vi fikk kapellmøter presten opp de begravelser dagen. For vi fikk kapell, kom presten alltid i huset og sette.
116. Kom ikke presten i hjemmet, var det klokken eller luren som sang ut liket.
117. Nei ikke reparaert, men alle fikk røn og kake.
118. Folk ble berørt eftersom de kom.
119. Narmest allest og renner.
120. Nei.
121. Det samme.
122. Fotenden først.
123. Nei.
124. Nei.
125. Ja, bakket bar eller bråk.
126. Nei.
128. Krinner fulgte med hele tiden.
129. Mange menn fulgte med.
127. Nei.
130. De har alltid fulgt med.
131. Ja.
132. Foran utgangs døren og på tinnest sto 6-8

grankæsker, med knyttet løpp (regn på sørg) på
tunet ato arpart - 2 flaggstenger med flagg
ombundet med krone, og den døde's navn
i hritt i en kamme omgitt av krone. Samme
slags arpart var reist ved kirken.

133. Kunne riste arpart eller brødder bar hvor
deres nei møtte hovedene.

134. Ved dødsfall heies flagg i hjemmet, og på be-
gravelses dagen er det almindelig flagging på $\frac{1}{2}$ at.
^{på 1/2 sørg}

135. I alle omgivelser der likfølget drar frem, varer flagg.

136. Ikke får, men litt delvis nei.

137. Flaggene tilkops når de skjønner jaraførelsen er over.

138. Før flagges men på $\frac{1}{2}$ at. hele dagen.

139. Nei

140. Nei

141. Nei

142. Nei.

143. Nei

144. Måtte man hvile, brøkte man skamle.

145. En almindelig lang sørg eller slide ble dekket
med bar, på Tjome bruktes lik sørg med sark
drapering.

146. I så måte som mulig.

147. Nei

148. Ja

149. Noe færre hjem.

150. Han som eide hesten eller gårdsgutten hestet.

151. Ja.

152. Nei

153. Ikke noe slikt her.

154. Nei

155. Nei.

På kirkegården:

156. De samme barerne, som straks løftet kisten
og bar den til graven.

157. Nu har man bare på Tjorne, får beukles skamer
hvis man vråtte brile. Disse oppbevarer i kirken.

158. Kirken.

159. De samme barerne, sakt og renne.

160. Den ble kjøkt bort.

161. Ja.

162. Nei.

163. De fjernearte i bygden ble begravd fra kirken,
og kirken var da plassert der på Furhånd.

På Frasser ble alle begravd fra kirken.

164. Ja.

165. Nei.

166. Nei, gravene ble hasket igjen senere.

Graven:

167. Da Frasser fikk kirke og kirkegård 1903, fikk vi
fast gravene. Tjorne har hatt det i mange år. Den
nåværende kirke er reist 1869, og den gamle kirken
hadde gravene.

168. Feler bare gravene.

169. Vet ikke.

170. Nei.

171. Nei.

172. -

173. Nei.

174. På langst tilbake noverminnes, ble gravene skutt
og mindre eller bekkars ble satt på graven, som
ble pyntet med blomster og eføy.

175. Julaplen legges kranser på gravene.

Særlige tilfelle:

176. Ja.

177. I eldre tid ble kirken løftet over kirkegårdsrommen.

178. Nei.

179. Litt av sides i eldre tid.

180. Fegen grav.

181. Man puttet dem ned i sløkkinger eller viet
ardødes grav.

Gravøl:

182. Begravelse, jernfirkant.
183. En natomann.
184. Nei
185. Märketledd.
186. Skulle be til begravelse - dag og klokkeslett.
187. Nei
188. Ja.
189. Omkring 1890 begynte man med brev eller lykt
innbydelse, som en mann gikk rundt med.
190. En dag.
191. Var det middag, ble det middag og kaffe,
ellers bare kaffe med smørbrød og kake.
192. Nei
193. Nei
194. Ja.
195. Du som arbeidet i markedet av sårgehuset,
størst arbeid til sårgehøytideligheten var mer.
196. Her brukes kroner, men er det mindre be-
midlede, sendes kaker til kaffen på forhånd.
197. -
198. Kronene ble sendt dagen i forveien, og den som
kom med kronen, fikk vin og kaker.
199. Nei
200. Nei
201. Nei
202. Er det middag, brukes öl og vin.
203. Nei
204. Ja.
205. Husker ikke det.
206. Kronene ble laget hjemme av grønt og potte-
blomster. Den fineste blomst var Hala.
207. Ja, siden omkr. 1900.
208. De kronene man ikke får plass til på kisten,
bærer til gravens og legges på kisten.

10

209. Når gravene kartes igjen, legges gravene en del kranser ned i gravene, og en del skal pyntes over.
210. Mest kaffe med småbrød og kaker. For det miedday, brukes òl og rødvin.
211. Færskjeellig - nå mest på hotell og pensjonat.
212. Omkring 1880 brukes gjøg det ble alminnelig.